

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2023/101

Karar Sayısı : 2023/207

Karar Tarihi: 30/11/2023

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Küçükçekmece 5. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 326. ve 330. maddelerinin "kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davaları" yönünden Anayasa'nın 2., 5., 13. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu;

1. 326. maddesi şöyledir:

"Yargılama giderlerinden sorumluluk

MADDE 326- (1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir.

(2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaşır.

(3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaşırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir."

2. 330. maddesi şöyledir:

"Vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi

MADDE 330- (1) Vekil ile takip edilen davalarda mahkemece, kanuna göre takdir olunacak vekâlet ücreti, taraf lehine hükmedilir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 22/6/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle başvurunun yöntemine uygunluğu sorunu görüşülmüştür.

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Anayasaya aykırılığın mahkemelerce ileri sürülmesi" başlıklı 40. maddesinde Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurularda izlenecek yöntem düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasında bir davaya bakmakta olan mahkemenin bu davada uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu fıkra da sayılan belgeleri dizi listesine bağlayarak Anayasa Mahkemesine göndereceği belirtilmiştir; anılan fıkranın (a) bendinde "İptali istenen kuralların Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduklarını açıklayan gerekçeli başvuru kararının aslı" Anayasa Mahkemesine gönderilecek belgeler arasında sayılmıştır.

3. Söz konusu İktüzük'ün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de itiraz yoluna başvuran mahkemenin gerekçeli kararında Anayasa'ya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin her birinin Anayasa'nın hangi maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

4. 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrasında açık bir şekilde dayanaktan yoksun veya yöntemine uygun olmayan itiraz başvurularının Anayasa Mahkemesi tarafından esas incelemeye geçilmeksizin gerekçeleriyle reddedileceği hükme bağlanmıştır. İktüzük'ün 49. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde de Anayasa Mahkemesince yapılan ilk incelemede başvuruda eksikliklerin bulunduğu tespit edilirse itiraz yoluna ilişkin işlerde esas incelemeye geçilmeksizin başvurunun reddine karar verileceği belirtilmiştir.

5. 6100 sayılı Kanun'un itiraz konusu 326. maddesinin (3) numaralı fıkrasında aleyhine hüküm verilenlerin birden fazla olması durumunda mahkemenin yargılama giderlerini bunların arasında paylaşırabileceği gibi müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebileceği hükme bağlanmıştır.

6. Anılan Kanun'un itiraz konusu 330. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise vekil ile takip edilen davalarda mahkemece kanuna göre takdir edilecek vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedileceği öngörülmüştür.

7. Yapılan incelemede gerekçeli başvuru kararında, aleyhine hüküm verilenlerin birden fazla olması durumunda mahkemenin yargılama giderlerini bunların arasında paylaşırabilmesi veya müteselsilen sorumlu tutulmalarına karar vermesi ile vekille takip edilen davalarda mahkemece kanuna göre takdir edilecek vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi hususlarının Anayasa'nın hangi maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmediği anlaşılmıştır.

8. Bu itibarla Kanun'un 326. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 330. maddesine yönelik başvurunun yöntemine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

9. Açıklanan nedenle 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

A. 326. maddesinin;

1. (3) numaralı fıkrasına ilişkin başvurunun 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

2. Kalan kısmının esasının incelenmesine,

B. 330. maddesine ilişkin başvurunun 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

22/6/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

10. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

11. 6100 sayılı Kanun'un 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasında başvurma, karar ve ilam harçları, dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri, dosya ve diğer evrak giderleri, geçici hukuki koruma tedbirleri ile protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler, keşif giderleri, tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler, resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve diğer giderler, vekille takip edilmeyen davalarda tarafların hazır buldukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar, vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenilmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri, vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti ve yargılama sırasında yapılan diğer giderlerin yargılama giderlerini oluşturduğu hükme bağlanmıştır.

12. Anılan Kanun'un 297. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendinde yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesine ilişkin hususların hükmün kapsamında yer aldığı düzenlenmiştir.

13. Kanun'un 332. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yargılama giderlerine mahkemece resen hükmedileceği, (2) numaralı fıkrasında yargılama giderinin, tutarının, hangi tarafa ve hangi oranda yükletildiğinin ve dökümünün hüküm altında gösterileceği, (3) numaralı fıkrasında ise hükümden sonraki yargılama giderlerini hangi tarafın ödeyeceğinin, miktarının, dökümünün ve bu giderlerin hangi tarafa yükletileceğinin mahkemece ilamın altına yazılacağı belirtilmiştir.

14. 326. maddenin itiraz konusu (1) numaralı fıkrasında Kanun'da yazılı hâller dışında yargılama giderlerinin aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre itiraz konusu kural uyarınca Kanun'da yer alan düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla yargılama giderlerinden aleyhine hüküm verilen taraf sorumlu olacaktır. Bu kapsamda aleyhine hüküm verilenin karşı tarafça yapılan ya da Hazine'den karşılanan

yargılama giderlerini ödemesine, ayrıca yargılama sırasında yaptığı masrafların da üzerinde bırakılmasına karar verilecektir.

15. Anılan maddenin itiraz konusu (2) numaralı fıkrasında ise davada iki taraftan her birinin kısmen haklı çıkması durumunda mahkemenin, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaşacağı hükme bağlanmıştır. Bu itibarla kural uyarınca davanın kısmen kabulüne karar verildiği hâllerde yargılama giderleri kabul-ret oranına göre taraflar arasında paylaşılacaktır. Bu kapsamda davacı kabul kararı verilmeyen kısım yönünden, davalı ise kabulüne karar verilen kısım yönünden yargılama giderlerinden sorumlu olacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

16. Başvuru kararında özetle; kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davalarının reddine veya kısmen kabulüne karar verilmesi durumunda kurallar uyarınca davacının yargılama giderlerinden sorumlu tutulmasının mülkiyet hakkının özüne dokunduğu ve anılan hakkı işlevsiz hâle getirdiği, mülkiyet hakkının korunması ile bu hakka yönelik müdahalelerin Anayasa'ya ve kanuna uygun olarak gerçekleşmesini sağlamanın devletin temel amaç ve görevleri arasında yer aldığı, ayrıca bunun hukuk devleti ilkesinin de bir gereği olduğu, bu itibarla kuralların hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle çeliştiği, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru alanında verdiği kararlarda da kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davalarında davacının yargılama giderlerinden sorumlu tutulmasının ihlale yol açtığı kabul edildiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 5., 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1. Kanun'un 326. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının İncelenmesi

17. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesi yönünden de incelenmiştir.

18. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir (AYM, E.2021/9, K.2022/4, 26/1/2022, § 28).

19. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2021/20, K.2022/84, 30/6/2022, § 10).

20. Kuralda, Kanun'da yazılı hâller dışında yargılama giderlerinin aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceği öngörülmüştür. Kuralın anayasallık denetiminin *kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davaları yönünden yapılması* gerekmektedir.

21. İdarece taşınmazına haksız el atıldığını iddia ederek tazminat davası açan kişinin aleyhine karar verilmesi durumunda kural uyarınca yargılama giderlerinden sorumlu tutulmasının bu kişinin dava açması üzerinde olumsuz bir etki oluşturacağı açıktır. Dolayısıyla kural anılan davalar yönünden mahkemeye erişim hakkına sınırlama getirmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2021/107, K.2022/109, 28/9/2022, § 36; *Abdullah Karataş*, B. No: 2019/4150, 3/2/2022, § 29).

22. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."* denilmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, ayrıca Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

23. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkını sınırlamaya yönelik kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfilğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olmaları gerekir.

24. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

25. Yargılama giderlerinin kapsamı Kanun'un 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Kurala göre Kanun'da hüküm bulunan hâller dışında bu giderlerden aleyhine karar verilen kişi sorumlu olacaktır.

26. Bu itibarla yargılama giderlerinin ve bu giderlerden hangi tarafın hangi durumda sorumlu tutulacağını duraksamaya yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

27. Anayasa'nın 36. maddesinde mahkemeye erişim hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni belirtilmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan

Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

28. Ayrıca adil yargılanma hakkı, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da ifade edilmiş olması kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisi olduğu alanlarda belirli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belirli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (*Bekir Sözen [GK]*, B. No: 2016/14586, 10/11/2022, § 74).

29. Kuralın gerekçesinde düzenlemenin hukuki korunma isteğinde haklı çıkmanın doğal bir sonucu olduğu, bu bağlamda haksız dava açan veya haksız olarak aleyhine dava açılmasına sebebiyet veren kişinin bütün dava masraflarından sorumlu tutulacağı belirtilmiştir.

30. Herhangi bir uyumsuzluğun dava konusu edilmesi ve bu kapsamda belirli giderler yapılmasının ilke olarak aleyhine hüküm verilen tarafın kusurundan kaynaklandığı açıktır. Bu bağlamda ilke olarak yargılama giderlerinin haklı çıkan tarafa veya Hazine'ye yüklenmesinin adil hukuk düzeninin gerekleriyle çelişmeyeceği söylenemez. Başka bir ifadeyle anılan giderlerden haksız çıkan tarafın sorumlu tutulmasının adil hukuk düzeninin bir gereği olduğu kabul edilebilecektir.

31. Bu itibarla kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın yargılama nedeniyle ortaya çıkan mali külfete haksız çıkan tarafın katlanması ve bu bağlamda haklı çıkan tarafın korunmasına yönelik meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte meşru amaç taşıdığı anlaşılan kuralın aynı zamanda ölçülü olması gerekir.

32. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine aykırı olmaması gerekir.

33. Yargılama giderlerinden ilke olarak aleyhine hüküm verilen tarafın sorumlu tutulması davanın açılmasına sebebiyet vermeyen kişinin herhangi bir külfet altına girmemesini ve yargılama süresince yapılan giderlere haksız çıkan tarafın katlanmasını sağlayacağından kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

34. Ayrıca kanun koyucunun tarafların yargılama giderlerinden sorumluluğuyla ilgili kuralların şartlarını, kapsam ve sınırlarını belirlemede takdir yetkisinin bulunduğu

gözetildiğinde kuralda öngörülen düzenlemenin söz konusu amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenmez.

35. Ölçülülük incelemesinde son olarak mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama ile meşru amaç arasındaki makul dengeyi ifade eden orantılılık alt ilkesine dikkat edilmesi gerekir. Kural uyarınca davacının yargılama giderlerinden sorumlu tutulması için davada aleyhine karar verilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle yargılama sonunda haksız çıkması hâlinde davacı yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilecektir.

36. Davacının aleyhine hüküm verilmesi ilke olarak ileri sürdüğü hususların ispatlanmadığını, başka bir deyişle davacının haklı bir talebinin mevcut olduğunun ortaya konulmadığını göstermektedir. Bu bağlamda kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davasında davacının aleyhine hüküm verilmesi durumunda idarenin kamulaştırmasız el atmaya yönelik eylem ya da işleme bağlı olarak tazmin edilmesi gereken bir zararın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre anılan davada haksız çıkan tarafın yargılama giderlerini ödemek zorunda bırakılmasının katlanılmaz bir külfet olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

37. Bununla birlikte orantılılık incelemesinde kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat talebiyle yargı mercilerine başvuran ve ödeme gücü zayıf olan kişiler için öngörülen mekanizmaların da dikkate alınması gerekir.

38. Kanun'un 334. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimselerin, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilecekleri, 335. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde ise adli yardım kararının yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet sağladığı hükme bağlanmıştır.

39. Kanun'un 339. maddesinin (1) numaralı fıkrasında adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile devletçe ödenen avansların dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunacağı, adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebileceği belirtilmiştir. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında ise adli yardım kararından dolayı devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin, adli yardımdan yararlananın mağduriyetine neden olacağına mahkemece açıkça anlaşılması durumunda mahkemenin hükümde bu kişinin tamamen veya kısmen ödemededen muaf tutulmasına karar verebileceği hükme bağlanmıştır.

40. Buna göre kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davasında ekonomik durumu itibarıyla yargılama giderlerini karşılamakta güçlük yaşayan ve adli yardımdan faydalanan davacının aleyhine karar verilmesi durumunda yapılan giderleri en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödemesine karar verilebilmesinin yanı sıra bu giderleri ödemededen tamamen muaf tutulmasına da imkân tanınmak suretiyle ödeme gücü bulunmayan ilgililer yönünden amaç ile sınırlama arasında makul bir denge kurulduğu anlaşılmaktadır.

41. Bu itibarla kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasını düzenleyen kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın öngörülen meşru amaç bakımından ölçülü olmadığı söylenemez.

42. Açıklanan nedenlerle kural, *kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davaları* yönünden Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2., 5. ve 35. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri bağlamında yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 5. ve 35. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

2. Kanun'un 326. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İncelenmesi

43. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılmasında toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Mülkiyet hakkı ekonomik değer ifade eden ve değeri parayla ölçülebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına sınırlama teşkil eder (AYM, E.2021/128, K.2022/68, 1/6/2022, § 17, 18).

44. Kuralda davada iki taraftan her birinin kısmen haklı çıkması durumunda mahkemenin yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaşması öngörülmüştür. Kural, *kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davaları* yönünden incelenmiştir.

45. Kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı tazminat davalarında davanın kısmen kabulüne kısmen reddine karar verilmesi hâlinde kural uyarınca reddedilen kısım yönünden davayı açan kişilerin yargılama giderlerinden sorumlu tutulmaları, taşınmazın değerine göre belirlenecek tazminat miktarının kabul edilen kısmının tamamının elde edilmemesine yol açabileceği açıktır. Dolayısıyla kural, anılan dava yönünden mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

46. Mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca kanunilik şartına uygun ve meşru bir amaca yönelik olması ayrıca Anayasa'nın sözüyle de gelişmemesi gerekmektedir.

47. Yargılama giderlerinin kapsamı Kanun'un 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Kuralda davada iki taraftan her birinin kısmen haklı çıkması durumunda yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaşılmasıyla ilgili hâkime takdir yetkisi tanınmamıştır. Kurala göre anılan durumda tarafların haksız çıktıkları oranda yargılama giderlerinden sorumlu tutulmalarına karar verilecektir.

48. Kuralın gerekçesinde de 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 417. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde davanın kısmen kabulüne kısmen reddine karar verilmesi durumunda yargılama giderlerinin paylaşılması hususunda hâkime takdir yetkisi tanındığı, öngörülen yeni düzenlemede ise tarafların haklılık oranları dikkate alınarak anılan giderlerin paylaşılması esasının benimsendiği, dolayısıyla hâkimin tarafların haklılık oranları dışında başka bir kriteri dikkate almak suretiyle takdir yetkisi kullanamayacağı ifade edilmiştir.

49. Bu itibarla davanın kısmen kabulüne kısmen reddine karar verilmesi hâlinde yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaşılmasına ilişkin usulün açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

50. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Buna göre kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamada kamu yararı dışında bir amaç gözetilmemelidir.

51. Kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davasında tarafların yargılama sonunda haksız çıktıkları oranda yargılama giderlerinden sorumlu tutulmalarının davacının haklı çıktığı kısım yönünden yargılama giderlerinden idarenin sorumlu tutulmasını sağlayacağı, haksız çıktığı kısım yönünden ise yargılama giderlerinin davalı idareden alınmasına engel olacağı gözönünde bulundurulduğunda kuralın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olduğu söylenemez. Kuralın kanunilik şartını sağlaması ve meşru bir amaca yönelik olmasının yanı sıra Anayasa'nın sözüyle de çelişmemesi gerekir.

52. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan Anayasa'nın sözü deyimli Anayasa'nın metnini yani lafzını ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların Anayasa'nın sözüne uygun olması şartı özellikle Anayasa'nın çeşitli maddeleriyle getirilen ek güvenceler söz konusu olduğunda önem taşımaktadır. Anayasa, çoğu durumda bir hak veya özgürlüğü yalnızca tanımakla yetinmeyerek onun kullanılmasını güvence altına almak için bazı yönlerini ayrıca vurgulayarak veya bazı yönlerini belli bir önem atfederek koruma altına alır. Anayasa koyucununun bir hakkı tanımının yanında o hakkın norm alanına giren bir boyutunu ayrıca ve özel olarak ifade etmesi, buna ilişkin ek bir güvence getirmesi de mümkün olabilmektedir (*Kadri Enis Berberoğlu (2)* [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 69).

53. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında "*Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.*" denilmektedir.

54. Özel mülkiyete konu bir taşınmaza idarenin tek yanlı iradesi ile müdahale edilebilmesi ancak Anayasa'nın anılan maddesinde öngörülen güvencelere uyulması şartıyla mümkündür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2019/89, K.2021/10, 4/2/2021, § 92; AYM, E.2021/127, K.2022/85, 30/6/2022, § 51). Bu bağlamda idare kişilere ait taşınmaza ancak kanunda gösterilen esas ve usullere uymak şartıyla taşınmazın gerçek karşılığını ödeyerek el atabilecektir.

55. Kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat davaları idarenin Anayasa ve kanunla öngörülen kamulaştırma usul ve esaslarına uymaksızın özel mülkiyete konu bir taşınmaza fiilen el atması durumunda gündeme gelmektedir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında verdiği kararlarda da ifade edildiği üzere idare tarafından özel mülkiyete konu bir taşınmaza kamulaştırmazsız el atılması kanuni dayanaktan yoksun bir eylem niteliğindedir (bu yöndeki kararlar arasından bkz. *Celalettin Aşçıoğlu*, B. No:2013/1436, 6/3/2014 § 58).

56. Hukuk devletinde idare, Anayasa koyucunun özel olarak öngördüğü güvencelere aykırı eylemde bulunmamak konusunda ciddi bir hassasiyet göstermekle yükümlüdür. Özel mülkiyete konu bir taşınmaza idare tarafından fiilen el atılması anayasal bağlamda idareden beklenmeyen, hukuk güvenliğini ortadan kaldıran ve Anayasa ile güvence altına alınmış özel mülkiyet rejimini tehdit eden bir eylemdir. İdarenin Anayasa'ya açıkça aykırı bu eylemine dolaylı da olsa müsamaha gösterilmesi sonucunu doğuracak ve kamulaştırmazsız el atma nedeniyle tazminat davası açmak zorunda kalan kişileri daha da dezavantajlı bir konuma getirecek düzenlemeler Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvencelerle bağdaşmayacaktır (AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022 § 40).

57. Kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat talebiyle açılan davada davacının kısmen haksız çıkması, idarenin Anayasa'ya açıkça aykırı bir eyleminin bulunduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu itibarla anılan davanın kısmen kabulüne karar verilmesi hâlinde dahi davacının Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvencelerden yararlanması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat davası kısmen reddedilmiş olsa da davacı gerçek karşılığın ödenmesine yönelik güvenceden yararlanmalıdır.

58. Kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat davalarında malike yüklenecek külfet nedeniyle taşınmazın gerçek karşılığı ödenmeden idare adına tescil edilmesi sonucunu doğurabilecek herhangi bir hüküm Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi güvencesi ile bağdaşmayacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Kübra Yıldız ve diğeri*, [GK], B. No: 2018/32734, 28/7/2022, § 61). Bu bağlamda söz konusu davaların kısmen kabulüne karar verildiği hâllerde kural uyarınca davacının yargılama giderlerinin bir bölümünden sorumlu tutulması taşınmazın gerçek karşılığını elde edememesine yol açabilecek niteliktedir.

59. Bu itibarla kuralla *kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat davalarında* mülkiyet hakkına getirilen sınırlama kamulaştırmanın gerçek karşılığın ödenmesi suretiyle gerçekleştirilebileceğini öngören Anayasa'nın 46. maddesinin sözüyle bağdaşmamaktadır.

60. Açıklanan nedenle kural, *kamulaştırmazsız el atma sebebine dayalı tazminat davaları* yönünden Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. ve 5. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. HÜKÜM

12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 326. maddesinin;

A. (1) numaralı fıkrasının “kamulaştırmamız el atma sebebine dayalı tazminat davaları” yönünden Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

B. (2) numaralı fıkrasının “kamulaştırmamız el atma sebebine dayalı tazminat davaları” yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

30/11/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE